

УДК 725

аспірант С.С. Кельба,
Київський національний університет будівництва і архітектури**ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ
КОМПЛЕКСІВ НА В'ЇЗДАХ ВЕЛИКИХ МІСТ**

В статті розглядаються спільні риси функціонально-планувальної організації різних типів громадських будівель з метою визначення загальних методів проектування громадських комплексів на в'їздах великих міст.

Ключові слова: Громадські будівлі. Функціональна структура. Планувальна структура. Зонування.

Громадські будівлі призначені для тимчасового перебування людей у зв'язку із здійсненням в них різноманітних функціональних процесів відпочинку, побуту і праці – навчання, спорт, розваги, видовища, харчування, медичне обслуговування, торгівля, управління і т.п. [1].

Всі ці соціальні і біологічні процеси вимагають відповідних умов для реалізації. Успішному функціонуванню внутрішнього середовища будівель сприяють особлива просторова організація і проведення спеціальних заходів щодо захисту життєвого простору і самої людини від несприятливої дії клімату.

Архітектура організує побутові і трудові процеси людей в просторі, тому основною і первинною якістю будівель є відповідність тій функції, тій діяльності, для якої вони призначені. Функціональні характеристики будівлі мають різні вирішення не тільки тому, що відображають складність і різноманітні потреби людини та суспільства, природні особливості місцевості і рівень науково-технічного розвитку. Уявлення про відповідність споруди своєму призначенню, її зручності істотно змінюються в часі, тому ступінь придатності до пристосування будівель новим вимогам, їх гнучкість є однією з найважливіших функціональних якостей.

Під час проектування великих громадських будівель, громадських і громадсько-торговельних центрів, що характеризуються безліччю різноманітних внутрішніх просторів, доцільно проводити так зване функціональне зонування, тобто розбиття на зони з однорідних груп приміщень, виходячи із спільності їх функціонального призначення і внутрішніх взаємозв'язків [1].

Відповідно до призначення громадські будівлі розділяють на різні види – учбові, громадського харчування, видовищні, лікувальні та ін.

Основні функції громадських будівель:

1) створення умов для різних видів спілкування і громадського обслуговування жителів міст і сіл;

2) забезпечення повсякденних, періодичних і епізодичних потреб життєдіяльності населення (дозвілля і відпочинок, особисте споживання товарів і послуг, духовні потреби).

Функціональна структура громадських будівель складається з трьох основних частин: рекреаційно-оздоровчої, господарсько-побутової і виробничої.

Приміщення будівлі повинне якнайповніше відповідати тим процесам, що в ньому здійснюються. Відповідність приміщення тій, або іншій функції досягається тільки тоді, коли в ньому створюються оптимальні умови для людини, тобто простір відповідає виконуваному в приміщенні функціонально-технологічному процесу.

Сукупність всіх елементів і умов, що характеризують функціонально-технологічні процеси, визначає просторову організацію, розміри і форми будівель та споруд. Для кожного виду громадських будівель характерний свій функціонально-технологічний процес, на основі якого до проектування висуваються певні вимоги.

Експлуатаційні якості будівлі в значній мірі визначаються відповідністю композиції плану функціональному призначенню і техніко-економічній доцільності [2]. Композиція плану повинна мати чітку організацію. Найзначніші за призначенням і розмірами приміщення повинні утворювати ядро композиції. Схема плану повинна будуватися на виокремленні ядра і структурних вузлів з відповідним групуванням допоміжних приміщень, зручно розміщених по відношенню до головних і повинні мати відповідну спів розмірність, щоб створити єдність композиції.

Планування повинне відповідати вимогам громадської та протипожежної безпеки (вогнестійкі зони, брандмауери, відповідні вирішення шляхів евакуації та ін.).

Весь комплекс приміщень, заданих за програмою, доцільно розбивати на групи. В залежності від їх функціональних зв'язків визначається правильне розміщення цих груп в системі будівлі.

Організація плану громадської будівлі визначається закономірним розміщенням ядра, структурних вузлів і груп приміщень в площині поверху, або поверхів та взаємозв'язком між групами по вертикалі. До структурних вузлів в громадській будівлі зазвичай відносять:

- головні приміщення – зали різноманітного призначення (зала нарад, видовищні, виставкові, спортивні зали, аудиторії і т. п.);
- вестибюльну групу;

- вертикальні комунікації – сходи, ліфти, ескалатори, горизонтальні комунікації – коридор, фойє, галереї;
- санітарні вузли.

Можна розрізняти три принципи планування будівель:

- жорсткий взаємозв'язок планування з системою несучих опор – стовпів та стін;
- вільне планування в системі жорсткого несучого каркасу чи тонкостінного покриття;
- секційне планування, коли будівля розділюється на ряд типових секцій – клас, зала, сходові клітини, санітарний вузол і т. ін. [2].

Функціонально-технологічний процес – це здійснення в часі і просторі головної функції будівлі, при якій вона розділяється на систему головних і підсобних функцій на всіх просторових рівнях будівлі (Рис. 1). Функціонально-технологічні процеси можуть бути загальними і специфічними.

За організаційно-планувальною структурою центри обслуговування зустрічаються блоковані, з окремих будівель різних підприємств та установ, функціонально зв'язаних в комплекс, або у вигляді єдиної кооперованої будівлі з можливістю як сумісної, так і відокремленої експлуатації підприємств [3].

Кооперовані будівлі характеризуються концентрацією в єдиному об'ємі різних підприємств торгівельного, культурно-побутового, медичного і адміністративно-побутового призначення, що значно покращує обслуговування в порівнянні з розрізненою мережею окремих підприємств, сприяє підвищенню архітектурної виразності забудови, надає економічний ефект при будівництві і експлуатації споруд до 20-25%. В центрах повністю виключене дублювання однорідних приміщень, чи груп приміщень в сусідніх підприємствах за рахунок їхнього об'єднання та укрупнення (спільні вестибюлі та гардероби клубної зони та громадського харчування, бібліотеки і клубних приміщень, загальна зона складських приміщень і завантажувально-розвантажувальних приладів продовольчого та інших магазинів і т.д.). Кооперований громадський центр – найбільш довершена форма об'єднання розрізнених підприємств, яка надає комфортні умови комплексного обслуговування і економію в будівництві та експлуатації.

Даний тип будівлі також має свої недоліки:

- жорстку конструктивно-планувальну схему, що не дозволяє зводити будівлі по черзі в залежності від фінансування будівництва, від потреб в установах для даної місцевості та від інших місцевих умов;
- відомчу розрізненість окремих підприємств та закладів, що входять до складу центру, яку виключає сумісну експлуатацію однорідних приміщень, а

також ускладнює фінансування як в період будівництва, так і в процесі експлуатації;

- складність врахування існуючої мережі громадського обслуговування;
- відсутність автономності підприємств, що входять до структури центру.

Враховуючи перелічені недоліки науково-дослідні інститути у 1970-1980-х рр. почали впроваджувати нові планувальні схеми торгівельно-побутових комплексів, наприклад, громадські центри на основі блочної структури. Такі центри розвивалися трьома шляхами:

- організація центрів з укрупнених кооперованих блоків-будівель, яка допускала кооперування окремих підприємств і розміщення їх в одному блоці;
- вирішення блочної структури центрів в «чистому» вигляді, коли кожен блок відповідає підприємству, переважно торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування;
- розробка центрів на основі функціональних елементів, які являють собою частину підприємства чи установи і відповідають крупним приміщенням-залам чи групі приміщень, які мають функціональну спільність [3].

В останній час намітилися три основні тенденції:

- у містобудуванні: тісний взаємозв'язок торгівельних і громадських центрів з транспортними вулицями, магістралями і стоянками автомобілів, які нерідко використовуються в архітектурі будівель (влаштування в'їздних пандусів, мостів-переходів, підземних паркінгів, автомобільних стоянок на даху і т. ін.);
- структура споруди: інтеграція торгівельно-побутових підприємств з іншими видами громадського обслуговування і створення крупних міжвидових громадських комплексів;
- внутрішній простір: організація багатофункціонального комунікаційного простору (торгова вулиця, площа, пасаж, форум), який об'єднує різноманітні заклади і підприємства в єдиний структурний організм.

В області функціонального зонування споруд в даний час присутні два прямо протилежних принципи:

- створення «жорстких», обмежених у просторі зон, призначених для певного виду діяльності, що розміщуються в найбільш зручних місцях з точки зору взаємозв'язків з іншими зонами і врахування потоків руху відвідувачів, службовців та ін.;
- вільне зонування, організація універсального простору, що трансформується, який використовується в різний час під різні види діяльності в залежності від потреб. Усі зони відповідають принципам вільного планування, можуть змінювати місце в залежності від обставин і умовно накладатися одна на одну [3].

Громадський комплекс на в'їзді великого міста являє собою багатофункціональну будівлю, тому організація його приміщень близька до таких груп будівель:

1. Сервісного обслуговування населення (підприємства роздрібної та мілко-гуртової торгівлі, громадського харчування, невиробничі підприємства побутового і комунального обслуговування населення: підприємства побутового обслуговування населення, заклади комунального господарювання; заклади і підприємства зв'язку, заклади транспорту: вокзали усіх видів транспорту, заклади обслуговування пасажирів, споруди санітарно-побутового призначення);
2. Культурно-розважальної діяльності населення (фізкультурні, спортивні і фізкультурно-розважальні заклади, культурно-просвітницькі: бібліотеки і читальні зали, музеї та виставки; видовищні та культурно-розважальні: видовищні заклади, клубні та культурно-розважальні заклади, дельфінарії, аквапарки, комплекси атракціонів та ін.);
3. Для тимчасового перебування (готелі, мотелі та ін.);
4. Будівлі установ керування (будівлі міністерств, відомств, посольств і консульств, будівлі обласної, міської районної адміністрації, адміністративні будівлі виробничих підприємств);
5. Ділових центрів (бюро та офіси, нотаріальні контори і юридичні консультації, творчі майстерні та ательє);
6. Кредитно-фінансових закладів (будівлі та комплекси банків: центральні, комерційні банки та ощадні каси; розрахунково-касові центри, будівлі казначейств, бірж[4].

Таким чином, аналіз організації вищезгаданих груп будівель дозволяє вивести певні принципи формування бажаної функціонально-планувальної схеми громадських комплексів на в'їздах великих міст.

Вертикальне зонування формується з огляду на функціональні та технологічні процеси закладів, що входять до складу громадських комплексів. Установи зі складним технологічним процесом та необхідністю постійного зв'язку з інфраструктурою міста та відвідувачами розміщуються на нижніх поверхах будівлі (типи 1, 6).

Заклади, спрямовані на виконання процесів, що мало, або не пов'язані з безпосереднім обслуговуванням клієнтів, цілком можуть розміщуватися на будь-якому поверсі (типи 2,3,4,5).

Горизонтальне планування має бути спрямоване на зручність користування набором функцій комплексу. Зручну організацію комунікацій зони фойє із зоною громадського обслуговування. Швидкий доступ робітників не пов'язаних з обслуговуючою сферою до своїх робочих місць.

Рекомендується уникати перетину неспоріднених шляхів будь-де, окрім зони фой'є.

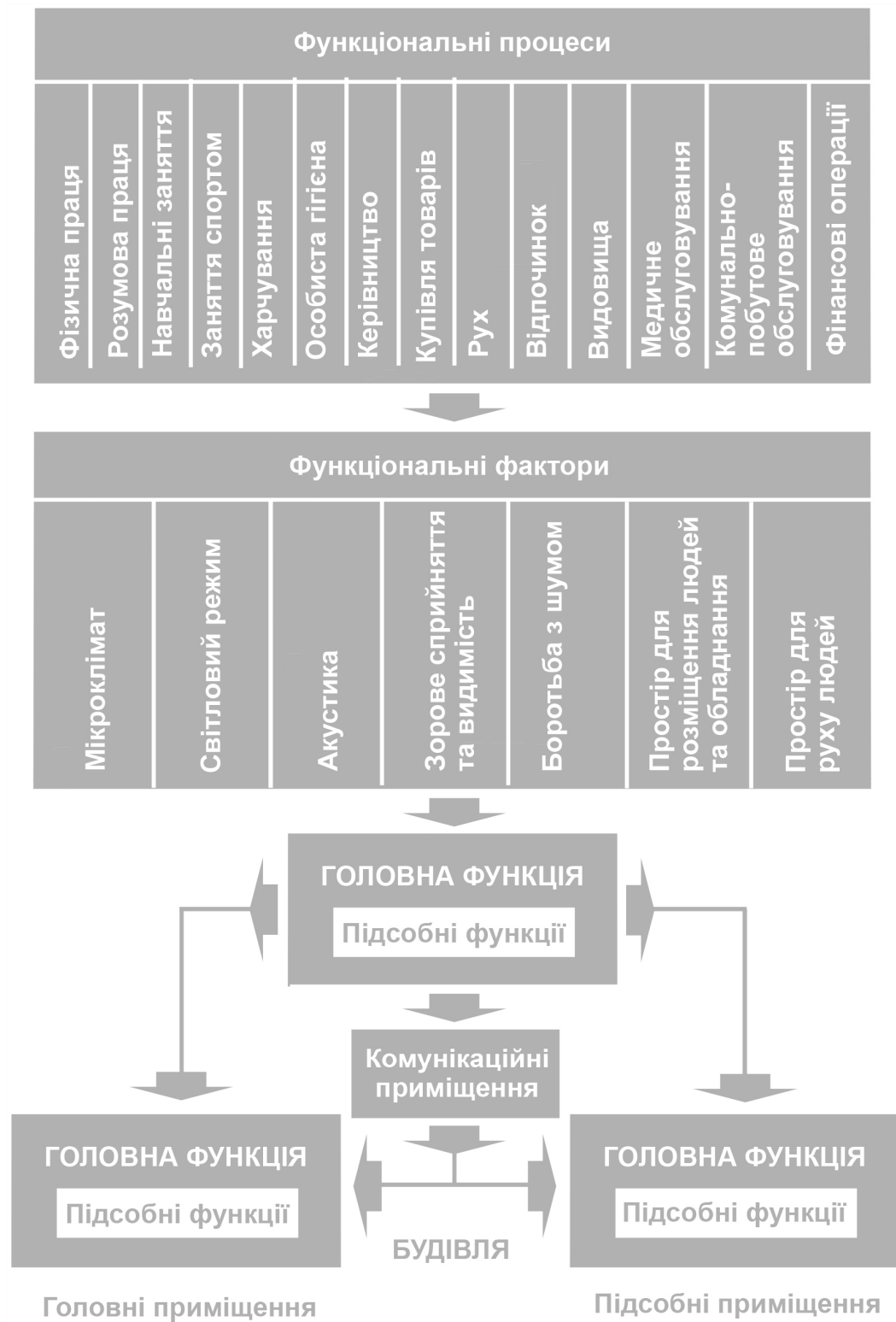

Рис. 1. Архітектурне рішення будівлі і функціонально-технологічний процес (за В. М. Предтеченським).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конструкции общественных зданий: учебное пособие / В. Ф. Фомина, Н. В. Сидоров. – Ульяновск: УлГТУ, 2005. – 85с.
2. Александров П., Гераскин Н. и др. Основы архитектурного проектирования общественных зданий. – М.: Госстройиздат, 1962. – 214 с.
3. Єжов В. І., Єжов С. В., Єжов Д. В. Архитектура общественных зданий и комплексов. – К.: Вистка, 2006. – 380 с.
4. Гельфонд А. Л. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: Учеб. Пособие. – М.: Архитектура-С, 2006. -280 с., ил.

Аннотация

В статье рассматриваются общие черты функционально-планировочной организации разных типов общественных зданий с целью определения методов проектирования общественных комплексов на въездах больших городов.

Annotation

This article discusses general features of functional planning organization of different types of public buildings to determine the methods of designing public complexes at the entrances of big cities.